

İNTERNET, İLETİŞİM VE SANSÜR

M. Volkan Dülger*

GİRİŞ

İnsanlık, 20. yüzyılda, bilimin ve teknolojinin hemen her alanında büyük ilerlemeler ve başarılar elde etmiş, bu ilerlemeleri de anında günlük yaşamına yansıtmıştır. Bu bilimsel ve teknolojik gelişmelerin en son ortaya çıkan ve en yaygın olarak kullanılanı ise bilişim sistemlerindeki ilerlemeler ve buna bağlı olarak internetin geliştirilmesidir.

İnternet, dünya üzerine yayılmış milyonlarca bilişim sisteminin birbirine bağlanması ile oluşan ağların yine birbirlerine bağlanması ile oluşan çok geniş yapıdaki ağıdır. İnternete “tüm dünya bilgisayar ağlarının ağı” ya da “ağlar arası ağ” da denilmektedir.

İnternetin ortaya çıktıktan çok kısa bir zaman diliminde yaygınlaşması ve günlük yaşama girmesi birçok alanda yeni olanaklar ve kolaylıklar sağladığı gibi, aynı zamanda bu olanaklardan ve kolaylıklardan normal yaşantısını sürdüren insanlar kadar yasa dışı faaliyetler içinde olanlar, suç işleyenler, bireysel özgürlüklere saldırıda bulunanlar ve toplum düzenine karşı çıkanlar da yararlanabilmektedirler. Böylelikle “bilişim suçları” olarak adlandırılan yeni suç tipleri ortaya çıktığı gibi terörist faaliyetler ya da dolandırıcılık gibi eskiden beri var olan suç tiplerinin de bu yeni teknolojinin yoğun biçimde kullanılarak işlenmesiyle karşı karşıya kalınmıştır.

İşte bu sunumda internet aracılığıyla ceza normlarının ihlal edildiği şüphesinin olduğu ya da ihlalin gerçekleştiğinin tespiti halinde alınacak ve alınması gereken önlemler ve bu önlemler içinde söz konusu suç unsuru bulunduran içeriğe erişimin engellenebilirliği sorunu hukuksal açıdan tartışılmaya, bu konuyla ilgili sorular ve sorunlar ortaya konulmaya ve sorulara yanıtlar aranmaya çalışılacaktır.

I. İnternet İletişiminin Engellenmesi Konusunda Ayrımlar

1. İletişimin Engellenmesi – Erişimin Engellenmesi

İnternet iletişiminin engellenmesi konusunda belirtilmesi gereken ilk husus internet erişiminin mi iletişiminin mi engellenebilir olduğu sorunudur. Hemen belirtilmesi gerekir ki “İnternete erişimin engellenebilirliği” kavramı doğru kullanımdır; çünkü İnternete erişim bireysel bir hareket olup İnternete girebilmeyi açıklamaktadır, oysa burada incelenen bireylerin İnternete erişmesinin engellenmesi değil, İnternet üzerinden iletişimin engellenmesidir.

Hemen belirtmelidir ki İnternet üzerinde iletişim web sitesi yayını, İnternet gazeteciliği, web sayfalarına reklam verilmesi vb. gibi tek taraflı olabildiği gibi, forumlara ya

---

* Avukat; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı doktora öğrencisi.

da sohbet odalarına katılma, internet üzerinden sohbet yapma, internet gazete haberlerine yorum yazma vb. gibi karşılıklı etkileşim (interaktif) yoluyla da gerçekleştirilebilmektedir.

İnternete erişimin engellenmesi ise; örneğin bir İnternet Servis Sağlayıcısının (ISS) vermiş olduğu erişim hizmetinden faydalanarak internete erişen kişinin ISS ile yapmış olduğu erişim abonelik sözleşmesinden kaynaklanan edimlerini yerine getirmemesinden ya da aksine olarak herhangi bir sebeple ISS'nin kendi üzerine düşen edimini yerine getirmemesinden kaynaklanabilir. Bu ise Borçlar Hukuku'nun konusuna girmekte olup düşünce özgürlüğünün kısıtlanması ve internet iletişiminin engellenmesi olarak düşünülemez. Çünkü hangi şekilde olursa olsun ISS'den gerekli hizmeti alamayan bireyin aynı hizmeti bir başka ISS'den alması pekala mümkündür.

2. Teknik Engellenebilirlik – Hukuki Engellenebilirlik

Öncelikle belirtilmelidir ki “internet iletişiminin engellenebilirliğinin hukuksal değerlendirilmesi” kavramı herhangi bir web sitesini kapatmanın ya da bu siteye erişimin engellenmesinin teknik açıdan olanaklı olup olmadığı konusundan farklıdır. Örneğin bir mahkeme kararıyla içinde suç unsuru olduğu tespit edilen ve kapatılmasına karar verilen “www.volkandulger.av.tr” web sitesinin sonu “.com.tr”, “.com”, “.gen.tr” gibi tanımlayıcı uzantılarla değiştirilerek aynen erişime açık hale getirilebilir. Aynı şekilde mahkeme tarafından bu siteye erişimin engellenmesine karar verildiğinde de, yurt içinde hizmet veren internet servis sağlayıcılar (ISS) üzerinden bu siteye erişmek mümkün olmasa da, yurt dışından hizmet sağlayan ISS'ler üzerinden bu siteye erişmek pekâlâ mümkün olabilmektedir. Bu nedenle teknik engellenebilirlik ayrı bir tartışma konusu olup hukuki engellenebilirliğin uygulanması aşmasında gündeme gelmektedir.

3. “Genel Engelleme” – “Özel Engelleme”

İnternet iletişiminin engellenmesi konusunda hukuki engelleme de “genel engelleme – özel engelleme” ayrımını tabi olmaktadır. Bu alt ayırım aynen ceza normuyla amaçlanan “genel önleme – özel önleme” ayrımına benzemektedir. Buna göre “genel engelleme”, internet erişiminin henüz bir suç unsuru oluşmadan bir filtreye tabi tutularak bazı web sitelerine erişimin engellenmesi; “özel engelleme” ise, bir ceza normunun ihlali şüphesi olması veya bu ihlalin mahkeme tarafından sabit bulunması halinde suç unsuru bulunduran web sitesine erişimin engellenmesidir. Özel engelleme konusuna girebilecek bir başka konu da bir emniyet tedbiri olarak suç failine “internete erişim yasağının” verilebilmesinin mümkün olup olmadığıdır. Ayrıca; bu alandaki bir başka konu da uygulamada web sitelerine erişimin engellenmesine yönelik olarak alınan idari kararlardır, bunların hukuki alt yapısı olmadığı için “idari pratik” olarak tanımlanması mümkündür.

II. İnternet Erişiminin Genel Engellenmesi

1. İnternet Erişiminin Genel Engellenmesinin Düşünce Özgürlüğüyle Bağlantısı

İnternetin düşünce özgürlüğünün bugüne kadar olmadığı kadar özgürce ve kolay yoldan kullanıldığı bir alan olduğu şüphesizdir. Bir bilişim sistemine ve internet bağlantısına sahip olan herkes bu alana girmekte ve bireysel özgürlüğünü kolaylıkla kullanabilmektedir. Düşünce özgürlüğünün internette kullanımı son derece kolaydır; buna örnek olarak web sitelerine içerik sağlanması, konuşma odalarının kullanılması, forum alanlarında foruma katılınması gösterilebilir. Dolayısıyla dünyanın hangi ülkesinde ve hangi siyasi rejim

yönetiminde olursa olsun, insanlar doğrudan internete erişebilmekte ve kuramsal olarak bu özgürlükleri kullanma olanağına sahip olabilmektedir. İşte bu özgürlüğün sınırının ve kısıtlanmasının hukukten mümkün olup olmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

Konuyla doğrudan ilgisi bulunan düşünce özgürlüğü, ifade özgürlüğünü de kapsar biçimde şöyle tanımlanabilir:

“Düşünce hürriyeti, temelde belirli bir düşüncenin açıklanması ve bu düşüncenin etrafından toplanmanın sağlanması hakkını kapsamaktadır. Gerçekte, salt düşünce, kişinin iç dünyası ile ilgili bir olgudur. Kişinin düşünme yetenek ve olanağının zaten sınıflandırılması veya engellenmesi söz konusu olamaz. Bu nedendir ki, ‘düşünce hürriyeti’, düşüncenin açıklanması hakkını da içermektedir.

Bu özgürlüğün sınırları ise ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 10. maddesinde belirtilmektedir. Buna göre a) sınırlama yasa şeklindeki bir hukuki düzenleme ile yapılmış yani hukuk tarafından öngörülmüş olmalı, b) sınırlama meşru bir nedene yani sözleşmenin 10. maddesinin 2. fıkrasında belirtilen nedenlerden birine dayanmalı, c) sınırlama nedenleri dar olarak yorumlanmalı, özgürlüğünün esas olduğu unutulmamalıdır. Bu sınırlamanın sınırı olarak ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından “demokratik bir ülkede gereklilik” ve “orantılılık” ölçütleri getirilmiştir. Yani sözleşmenin 10. maddesinde belirtilen nedenlere dayanılarak düşünce özgürlüğünün kısıtlanmasına gidildiğinde bu kısıtlamanın sınırı da yukarıda belirtilen bu iki ölçüt olmaktadır. Bu ölçütlerin bulunmadığı durumlarda diğer nedenler bulunda dahi düşünce özgürlüğünün kısıtlanması mümkün değildir.

1. Sanal Alanın Düzenlenmesine İçin Getirilen Öneriler

Bu konuda öncelikle belirtmelidir ki, sanal alan ve özellikle internet, hukuk normlarıyla düzenlenmesi gereken ve hukuk dışı eylemlerin cezai ve/veya idari normlarla yaptırıma uğratılması gereken bir alandır. Aslında sanal alan dediğimiz veri iletim ağları somut yaşamın bir başka boyutundan ibarettir. Dolayısıyla somut alanda suç sayılan ya da idari yaptırıma bağlanan bir eylemin sanal alanda da suç olması veya idari yaptırıma karşılanması son derece doğaldır. Örneğin basın yoluyla bir kişiye hakaret edildiğinde bu eylemin faili cezalandırılırken aynı eylemin bir kişisel web sitesinde ya da internet gazetesinde gerçekleştirilmesi halinin yaptırımsız bırakılması büyük bir adaletsizlik oluşturacaktır.

Ancak söz konusu hukuk normlarının düzenlenmesi yapılırken son derece dikkatli davranılmalı ve düşünce özgürlüğünün önüne geçebilecek sınırlandırmalardan kaçınılmalıdır. Bu alanda düzenleme yapılırken, bireysel özgürlüklerin ihlal edilmesi, terörist faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ya da bu faaliyetlere yardım edilmesi, insan ticareti ve çocuk pornografisi, ırkçılık yanlısı yayınların önlenmesi amaçlanmalıdır.

Sanal alanda gerçekleşen hukuka aykırı eylemlerle ve özellikle bilişim suçlarıyla mücadelede alınması gereken önlemlerin en etkililerinden birisi özellikle bugün için en yaygın veri iletim ağı olan internetin düzenlenmesidir.

Temel olarak sanal alanı düzenlemek için dört seçenek ileri sürülmektedir ve henüz bu önerilerden biri tam olarak kabul edilmiş ve uygulanmış değildir. Önerilerin ilk üçü klasik olarak bilinen modellerdir, dördüncü öneri ise klasik ve merkezi olmayan bir modeldir.

Söz konusu sanal alanı düzenleme modelleri şunlardır:

a. Ulusal Alanda Yapılan Düzenleme

Bu model bir devletin egemen olduğu ülkede yaptığı düzenlemeyi kapsayan en eski ve en klasik hukuki düzenleme yöntemidir.

b. Uluslararası Sözleşmelerle Yapılan Düzenleme

Sanal alanı düzenlemenin bir başka yolu da uluslararası sözleşmeler yoluyla sanal alana uygulanabilir yeni ve çeşitli kurallar koymaktır. Bu çözüm yolu sorunun evrensel yönüne de bir yanıt olmaktadır.

c. Uluslararası Kuruluşlar Aracılığıyla Yapılan Düzenleme

Bu alanda uygulanmak üzere yeni kurulların oluşturulması ve bunların uygulanmasını takip etmek amacıyla yeni uluslar arası kuruluşlar oluşturulması ya da var olan kuruluşlara bu alanda görev verilmesidir. Bu model ulusal yönetimlerin aktivitelerine ilişkin uluslar arası bir yaklaşım getirmek için öngörülmüştür.

d. Kendi Kendine Yapılan Düzenleme (Self Regulation)

Bu konudaki dördüncü model internet kullanıcıları ve sistem operatörleri tarafından kendiliğinden oluşturulan bir kısım kurulların toplanarak, merkezileştirilmeden, bazı gerekli düzenleyici kurulların sanal alanda uygulamaya konulmasına dayanmaktadır. Buna “öz düzenleme” (self regulation) ve “işbirliğine dayalı düzenleme” (co-regulation) yöntemleri örnek olarak gösterilebilir.

2. İnternetin Kitle İletişim Aracı Olma Özelliği ve İletişiminin Engellenmesi

Bu başlık altında suç unsuru barındırdığı şüphesi bulunan içeriklerin bulunduğu web sitesi, forum odası vb. gibi internet içerik yayınlarına henüz bir mahkeme kararı olmaksızın konuyla ilgili bir kamusal otorite tarafından erişimin genel olarak engellenmesi kastedilmektedir. “Kitle haberleşmesi” ya da “kitle iletişimi” kitle iletişim araçları olarak tanımlanan radyo, televizyon, sinema filmleri, videobantları ve internet ile yapılan her türlü yayını kapsamaktadır.

Bilişim devriminden önceki iletişim devrimi sırasında, iletişim teknolojisi alanındaki gelişmeler grup ya da kişilerin sahip oldukları gücü merkezileştirmişken, bugün yaşanan bilişim çağında merkezi kontrol olanaksız hale gelmiştir. Bu bireyin ve toplumun demokratikleşmesi ve özgürleşmesi adına gayet olumlu bir gelişme olmakla beraber, sınırsız özgürlük ve her isteyen her istediği bilgiye ulaşabilmesi ve yayabilmesi özgürlüğü, kötü niyetli bazı kişilerin bireye ve topluma zarar verebilecek bilgilere ulaşabilmesini ve bunları yayabilmesi olanağını da sağlamaktadır. Bu açıdan aynı yazılı ve görsel basının bazı kurallara tabi olması gibi internet yayıncılığının da kurullarla düzenlenmesi gerekmektedir.

c. Basın Hukuku Kurallarının İnternet Yayıncılığına Uygulanabilirliği

5187 sayılı Basın Kanunu ile yürürlükten kaldırılan 5680 sayılı Basın Yasası'na 15.05.2002 tarih ve 4756 sayılı yasanın 26. maddesiyle eklenen Ek Madde 9 ile “Bu Kanunun yalan haber, hakaret ve benzeri fiillerden doğacak maddi ve manevi zararlarla ilgili hükümleri, bilişim teknolojileri ve internet ortamında sayfa açılması veya elektronik gazete, elektronik bülten vb. suretiyle yayınlanan her türlü yazı, resim, işaret, sesli veya sessiz görüntü ve benzerleri hakkında da uygulanır” denilmekteydi. Ancak bu hüküm öğretide

yoğun eleştirilere uğramış ve 5187 sayılı yeni Basın Kanunu'nda benzer hükümlere yer verilmemiştir.

Bu eleştirilerin çokluğu ve haklılığı ile söz konusu hükümlerin yeni Basın Yasası'na alınmaması Basın Yasası'nda yer alan hükümlerle internetin düzenlenmesinin mümkün olmadığını göstermektedir, çünkü arada önemli bir doku uyumsuzluğu bulunmaktadır. İnternette Basın Yasası'nda düzenlendiği biçimiyle cevap ve düzeltme hakkının aynı yerde, aynı biçimde ve aynı puntoyla yayınlama ölçütlerine uyulması internetin doğası gereği sorunlara neden olmaktadır.

İnternet yayıncılığıyla ilgili olarak ortaya çıkan bir başka sorunda suç unsuru bulunduran bir içeriğin çok uzun bir süre boyunca burada kalması ve özellikle bu yayın aranmasa dahi, herhangi bir ara motoru ile yayının içinde geçen bir kavramın kullanılmasıyla arama yaptırıldığında kişinin karşısına bu yayının çıkabilmesidir. Bu nedenlerle internet iletişiminin ve internet yayıncılığın, internetin kendisine özgü felsefesi ve teknik yapısı gözetilerek düzenlendiği bir yasa ve ilgili yönetmelikler yapılmalıdır.

Nitekim 5651 sayılı yasanın 9. maddesinde cevap ve düzeltme hakkıyla ilgili olarak "içeriğin yayından çıkarılması ve cevap hakkı" başlıklı 9. madde düzenlenmiştir. Buna göre, internette yer alan içerik nedeniyle hakları ihlal edildiğini iddia eden kişi, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması halinde yer sağlayıcısına başvurarak kendisine ilişkin içeriğin yayından çıkarılmasını ve yayındaki kapsamından fazla olmamak üzere hazırladığı cevabı bir hafta süreyle internet ortamında yayınlanmasını isteyebilecektir. Bu istemi alan içerik veya yer sağlayıcısı da istem kendisine ulaştığı tarihten itibaren iki gün içinde söz konusu talebi yerine getirecektir. İstem bu süre içerisinde yerine getirilmediği takdirde içerik veya yer sağlayıcı tarafından reddedilmiş sayılacaktır.

İçeriğin yayından çıkarılması ve cevap verme isteminin reddedilmiş sayılması halinde, bu istemde bulunan kişi on beş gün içerisinde yerleşim yeri sulh ceza mahkemesinden, söz konusu istemlerine ilişkin karar verilmesini isteyebilecektir. Sulh ceza yargıcısı bu istem hakkında üç gün içinde duruşma yapmaksızın karara verecektir. Sulh ceza yargıcısının bu kararına karşı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun hükümlerine göre itiraza gidilmesi mümkündür.

Sulh ceza yargıcısının içeriğin çıkarılması ve cevabın yayınlanmasına ilişkin kararı kesinleştikten sonra, bu karar içerik veya yer sağlayıcısına tebliğ edilecek, tebliğinden itibaren iki gün içinde de söz konusu karar uygulanacaktır.

Sulh ceza yargıcısının kararının yukarıda anılan şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirmeyen sorumlu kişiler hakkında, altı aydan iki yıla kadar hapis ceza ile cezalandırılacaktır. İçerik veya yer sağlayıcısının tüzel kişi olması halinde, bu yaptırım yayın sorumlusu hakkında uygulanacaktır.

Bu düzenleme içerisinde bazı eksiklikler barındırmasına rağmen genel olarak amaca uygun bir düzenlemedir. Ancak yer sağlayıcısının içeriğe müdahale edebilecek teknik bilgilere (örneğin) şifrelere sahip olmaması halinde ne olacağı yanıtsızdır. Aynı şekilde üçüncü fıkrada "sulh ceza hakiminin kesinleşen kararı" denilmiş ancak bunun istemin kabulüne mi yoksa reddine mi ilişkin olduğu belirtilmemiştir.

5651 sayılı yasala internette sansürün kabul edildiğine ilişkin hükümler de bulunmaktadır. Yasanın "idari yapı ve görevler" başlıklı 10. maddesinin 4. ve 5. fıkralarında filtreleme adı altında ucu açık bir biçimde adeta sansür düzeni getirilmiştir. Bu düzenlemenin

ülkemizde yürürlükte bulunan ulusal üstü ve ulusal mevzuatla uyumlu olmadığı çok açık bir biçimde görülmektedir. İnterneti hukuksal bir düzene kavuşturulması gibi iyi bir niyetle yola çıkılmış olmasına rağmen bugün gelinen nokta da 5651 sayılı yasa ile internet çocukların ve gençlerin kendisinden korunması gereken bir öcü haline getirilmiştir.

d. İnternet İletişimin Genel Engellenmesine Yönelik Düşünceler

Kural olarak basın ve internet yayıncılığı, toplumda heyecan uyandıran olayları öğrenme konusundaki büyük istek doğrultusunda “sansasyonel” nitelikteki olaylara daha fazla yer verme eğilimindedir. Yazılı ve görsel basının yayınları haftalık, günlük ya da anlık olarak tüketilmesine karşılık elektronik basında yer alan haberler ve görüşler sürekli olarak kaldığı ve ulaşılabilir olduğu için farklılık göstermekte ve bu nedenle internet iletişiminin genel engellenmesine bu çerçevede ayrı bir önem verilmesi gerekmektedir.

İnternet iletişiminin engellenmesine ilişkin ve denetlenmesinin yasa niteliğindeki hukuk normlarıyla veya sınırlamanın kendi kendine denetim ile olması gerektiği şeklinde iki farklı görüş bulunmaktadır.

Ancak bu düzenlemeler yapılırken bireylerin bilgi edinme hakkı ve basının da haber verme özgürlüğünden ödün verilmemeli ve yapılacak sınırlamanın siyasi iktidarın basını susturmak için araç olarak kullanmasının da önüne geçilmelidir. Bu nedenle internet sükeleri için en elverişli sınırlama ve denetim yöntemi olarak yasal bir temel üzerine oturan ve konuyla ilgili tüm kurum ve kuruluşların temsilcilerinin bulunduğu bir özer kurum tarafından kendi kendini denetim yöntemi benimsenmelidir. Ancak bu sınırlama gerekli ölçüde bir denetleme olmalı ve asla bir sansüre dönüşmemelidir. Bu nedenle 5651 sayılı yasa ile bu görevin Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na verilmesi ve ilgili yasa maddeleri ulaşılmak istenen amaç için elverişli araçlar olarak görülmemektedir.

Sanal alanın denetlenmesindeki temel sorunun; kişi mahremiyeti ve iletişim özgürlüğü gibi, demokratik toplumların olmazsa olmaz ilkeleri zedelenmeden, bir denetim mekanizmasının kurulup kurulamayacağı olduğu ifade edilmektedir. Bu konuda yaşanan ikilem; internet aracılığıyla gerçekleştirilen bilişim suçlarıyla ve hukuka aykırı diğer eylemlerle mücadelenin, bireyin evrensel temel hak ve özgürlüklerinin özüne dokunulmadan gerçekleştirilmesindeki güçlütür.

Bugün için devletin sanal alanı denetlemesini ve böylece iletişim halindeki tüm insanları gözetlemesini sağlayan en önemli örnek, varlığı bile tartışma konusu olan “Echelon” projesidir. Bu projenin temelleri, 1947'deki UKUSA anlaşmasıyla atılmış ve 1971'de uygulamaya sokulmuştur. Proje ile telefon, cep telefonu, elektronik postalar, faks, tele-faks ve veri iletim ağlarında aktarılan verilerin tamamı denetlenebilmektedir. Echelon projesinde kullanılan sistemle dakikada iki milyon, günde ise üç milyar telefon görüşmesinin dinlendiği belirtilmektedir. Sistem bu izleme işlemi yapabilmek ve toplamak için çeşitli yollar kullanmaktadır. Anten sistemleri ile uydu haberleşmeleri, telefon hattı ve internet bağlantıları ve kıtalar arası iletişim hatları dinlenmektedir. Hatlardan geçen bilgiler, düzenli olarak toplanmakta ve “dictionary” (sözlük) adı verilen bir filtreleme sisteminden geçirilerek; veriler uzmanlar tarafından anahtar sözcükler yardımıyla takibe alınmaktadır.

ABD tarafından Echelon'un varlığı kabul edilmemektedir, ancak Avustralya ve Yeni Zelanda hükümetleri bu sistemin varlığını kabul etmişlerdir. Avrupa Parlamentosu tarafından Echelon hakkında hazırlatılan raporda ABD tarafından, Avrupa'daki iletişimin % 90'ının denetlendiği belirtilmektedir.

Ülkemiz açısından oluşturulan İnternet Üst Kurulu ile bir nevi denetim yapılmak istenmişse de bu, amacı karşılamadan uzak ve otoriter yapıya kayması kolay olan bir oluşumdur. Dolayısıyla özerkliği olmayan, idari yapı içinde yer alan ve dolayısıyla tamamen idare hukuku kurallarına tabi olan bir kurum tarafından internetin düzenlenmesi ve bu kuruma internet iletişimini genel olarak kısıtlama yetkisinin verilmesi, Anayasa'ya aykırı olarak "sansür kurumunun" oluşturulması anlamına gelecek ve bir anda internetin üzerinde Demokles'in kılıcı sallanmaya başlayacaktır. Nitekim bu çekinceler, 5651 sayılı yasa ile doğrulanmış ülkemiz açısından özgürlüklerinin kolaylıkla ve doğrudan kullanılmakta olduğu internete büyük bir darbe indirilmiştir.

III. İnternet İletişiminin Özel Engellenmesi

İnternet iletişimi aracılığıyla bir suçun işlendiği ya da kişilik haklarına tecavüz edilmesi gibi hukuka aykırı bir durumun gerçekleştirildiği şüphesinin söz konusu olması ya da bunun mahkeme kararıyla sabit olması halinde, örneğin suç unsurunu barındıran web sitesine erişim engellenmesi, internet iletişiminin özel engellenmesini oluşturmaktadır.

1. İnternet İletişiminin Mahkeme Kararıyla Engellenmesi

Ülkemizde çok yakın bir zamana internet iletişimin engellenmesi ve bunun kimin tarafından ve hangi yöntemle yapılacağını ilişkin bir hukuki düzenleme bulunmamaktaydı, henüz yürürlüğe girmemiş olsa da artık bu konuda 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi hakkında Kanun" TBMM tarafından kabul edilmiş ve imzalanıp yayınlanmak üzere Cumhurbaşkanlığı'na gönderilmiştir. Ancak bu yasanın kabul edilmesinden önce de uygulamada adli soruşturma yapmakla yetkili olan savcılık makamı tarafından internet aracılığıyla bir suçun işlendiği ihbarı alındığında ya da bu konuda bir şikâyet olduğunda, savcılık makamı tarafından, sulh ceza mahkemesine "suçun unsurunu içeren web sitesine erişimin veya internet erişiminin engellenmesi" talebinde bulunulmakta, söz konusu web sitesini bilgisayarda ve/veya web sitesinin çıktısında inceleyen sulh ceza yargıcı tarafından da söz konusu talebin kabulü ya da reddi yönünde karar verilmekteydi. Uygulamada bunun çok sayıda örneği görülmekteydi.

5651 sayılı yasanın "erişim engellenmesi kararı ve yerine getirilmesi" başlıklı 8. maddesinde bu uygulama yasal düzenleme haline getirilmiştir. Buna göre internet ortamında yapılan ve içeriği 5237 sayılı TCK'nın 84. (İntihara yönlendirme), 103/1 (çocukların cinsel istismarı), 190. (uyuşturucu veya uyarıcı maddesini kolaylaştırma), 194. (sağlık için tehlikeli madde temini), 226. (müstehcenlik), 227. (fuhuş), 228. (kumar oynanması için yer ve imkan sağlama) ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda yer alan suçları oluşturduğu hususunda yeterli şüphe sebebi bulunan yayınlarla ilgili olarak erişimin engellenmesine karar verilecektir.

Erişimin engellenmesi kararı, soruşturma evresinde yargıç, kovuşturma evresinde ise mahkeme tarafından verilecektir. Soruşturma evresinde, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde cumhuriyet savcısı tarafından da erişimin engellenmesi kararı verilebilecek ancak bu karar yirmi dört saat içerisinde yargıcın onayına sunulacak ve yargıç tarafından konuyla ilgili karar yirmi dört saat içinde verilecektir. Yargıç tarafından yirmi dört saat içinde karar verilmeyen Cumhuriyet savcısının erişimin engellenmesine dair kararı derhal kaldırılacaktır. Koruma tedbiri olarak verilen bu karara karşı CMK'ya göre itiraz edilmesi mümkündür.

Yargıç, mahkeme ya da cumhuriyet savcılığı tarafından verilen erişimin engellenmesi kararının bir örneği gereğinin yapılması için Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'na da gönderilecektir. Kanımızca cumhuriyet savcılığı tarafından verilen kararlar ilgili olarak yargıç tarafından verilen onama kararı ya da ret kararı da gereğinin yapılması ve eşgüdümün sağlanması için TİB'e gönderilmelidir.

İçeriği yukarıda sayılan suçları oluşturan yayınların içerik veya yer sağlayıcısının yurt dışında bulunması halinde ya da içerik veya yer sağlayıcı yurt içinde bulursa bile içeriği çocukların cinsel istismarı veya müstehcenlik suçlarını oluşturan yayınlara ilişkin olarak erişimin engellenmesi kararı resen TİB tarafından verilecektir. Maddenin devam eden fıkralarında ise söz konusu kararın uygulama yöntemine ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır.

Hemen ifade edilmelidir ki bu madde temel hak ve özgürlüklere ve düşünce özgürlüğüne aykırı bir düzenlemedir. Her ne kadar bu düzenleme şekli açıdan Anayasanın 13. 22. ve 26. maddelerine aykırılık oluşturmasa da temel hak ve özgürlüklerin özünü doğrudan etkilediği ve demokratik bir toplumda idari bir kurumu hem de sonrasında yargıç onayı sunulmaksızın düşünce özgürlüğünü sınırlama hakkını verdiği için aykırıdır.

Ayrıca bu idari yaptırımın internet gazeteciliği yapanlar da uygulanması mümkündür. Anayasanın 28. maddesine göre ise basına ilişkin yayın yasağı konulması ancak yargıç kararı ile mümkün olabilecektir. Bu durumda söz konusu maddenin 4. fıkrası Anayasaya aykırılık teşkil etmektedir.

2. İnternet İletişiminin İdari Kararlarla Engellenmesi

Uygulamada yetkileri olmadığı halde idari kurumların da verdiği kararlarla internet iletişiminin engellenmesine yönelik kararlar verdiği görülmektedir. Bunlar her açıdan hukuka ve mevzuata aykırı kararlardır ve yok hükmündedirler. Ancak yukarıda açıklanan 5651 sayılı yasanın 8. maddesinin 4. fıkrasıyla artık idari kararlar hem de bu karar sonrasında dahi olsa yargıç denetimine sokulmadan internet iletişiminin engellenmesinin yolu açılmıştır.

Görüldüğü üzere, internetin iletişiminin genel ya da özel engellenmesi açısından bugüne kadar yasal bir düzenlemenin bulunmayışı önemli bir eksiklik olarak bulunmaktayken, 5651 sayılı yasanın bu haliyle yürürlüğe girmesi halinde de internetin önemli ölçüde kısıtlanacağı ve bu alanın kendine özgü özgürlük ortamının zedeleneceği açık bir biçimde görülmektedir. Yasal düzenlemenin olmaması bir sorun olduğu gibi amaca hizmet etmeyen bir yasal düzenlemenin daha büyük bir sorun olacağı da unutulmamalıdır.